

Fig. 1. Vester-Ulslev. Ydre, set fra sydøst.

Aa. RI. 1952

VESTER-ULSLEV KIRKE

MUSSE HERRED

Efter reformationen hørte kirken under kronen, og med Aalholm len indgik den i Edronning Sophies livgeding¹. 1689 blev kirken overdraget til sekretær i Danske Kancelli Henrik Adeler², som 1689 solgte den til Eggert Christopher von Knuth til Aasmarke³, hvis søn indlemmede kirken i det 1714 oprettede grevskab Knuthenborg⁴, hvorunder kirken forblev, indtil den overgik til selveje 1. juli 1911.

Den ældre tradition ville vide, at kirken engang havde været annekteret Øster-Ulslev, og at begge var bygget af een mand ved navn Ugge⁵ (sml. s. 1061).

Kirken ligger på en bakke med fald mod nord og vest, således at skibets østgavl står på det højeste punkt. Kirkegården er stærkt udvidet mod syd og øst og hegnes af gammelt stendige, mur af kløvet kamp og i vest — mod præstens have — af stakit med lille låge. I øst og vest store jernlåger. 1822 blev der stillet krav om, at der skulle opføres en stenmur på vestsiden af kirkegården, men året efter blev stakitværket her blot fornyet, mens ringmuren iøvrigt blev »ny opsat« (syn). Alle byens gårde har ligget øst for kirken.

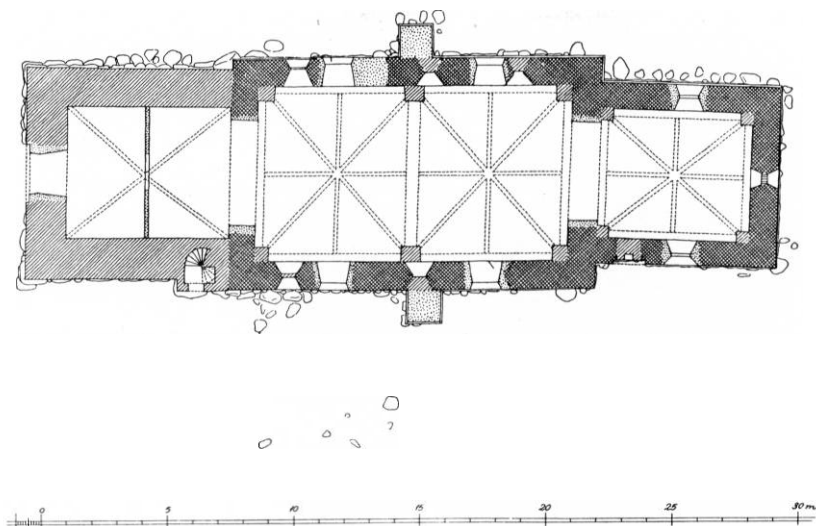

Fig. 2. Vester-Ulslev. Plan. 1:300. Målt af Grethe Kølbe 1948.

Kirken består af romansk kor og skib og gotisk tårn, alt af munkesten i munkeforbandt. Et våbenhus på sydsiden er nedrevet.

Den romanske kirke har murværk af en 30 cm lang sten med glittede ryg-fuger. Murene er usædvanlig høje og næsten helt blottet for udsmykning. Kirken har synlig kampestenssyld, antagelig fordi jorden er skyllet bort, under omsat murfod; kun på østre del af skibets sydside er en enkelt skråkantsokkel bevaret. Koret er bygget først. Dets østgavl har et i lysningen blændet romansk vindue med halvtstens stik. Nær gavltoppen sidder et kort savskifte, men iøvrigt er gavlen helt glat og synes altid at have været det, under nymurede kamtakker på gavlkonsoller. Korets sydside har over et omdannet, gotisk vindue spor af et romansk. Den høje, tilmurede præstedør står ikke i murfremspring og er kun prydet af et omløbende løberskifte over den halvtstens rundbue. Gesimsen består af et savskifte, et almindeligt skifte og en udkræning under en lille, meget skrå sugfjæl. Korets nordside har ingen dør, men er iøvrigt som sydsiden. Det romanske vindues stik er bevaret i toppen af det gotiskes fladbue, der således har fået trekløverform.

Skibets østgavl har i toppen smalle, rundbuede tvillingblændinger med en cirkel over. Toptinden har en rektangulær gennembrydning; denne tinde er halvanden sten tyk, mens de andre trappetinder kun er een sten og sikkert er omsatte, omend dækket med munketegl. Trappekammen hviler på gavlkonsoller, der er ommurede. Skibets sydside har vestligst et romansk vindue, der er tilmuret i lysningen; det har helstens stik. Østligst ses et lignende tilmuret. Derunder spores i østkanten af det moderne vindue en stor kurvehanksbue. Af sydportalen ses kun en fuge under det moderne vindue. Gesimsen dannes

E. Skov 1951

Fig. 3. Vester-Ulslev. Tårnets tagværk (s. 1083).

af afrundede højkantsbindertænder, der bærer en udkrægning under et savskifte og to retkantede led. På skibets nordside ses romanske vinduer som mod syd, det vestre er kun lukket med en lem. Den tilmurede nordportal står i et fremspring, der afsluttes med en skråkant. Døråbningen har helstens rundbue, som er ødelagt af et kurvehanksbuet vindue. På fremspringet ses et stærkt forvitret vederlagsprofil bestående af en platte over en vulst. Denne enkle portal overgår i størrelse langt alle andre portaler i amtet. Gesimsen er som sydsidens, blot er savskiftet rulskiftemuret. Skibets romanske vestgavl har i rejsehøjde et tandsnit med afrundede bindertænder på højkant; mellem tænderne har murfladerne været pudset. Skibets taglinier står skarpt markeret, gavlen har åbne bomhuller.

Det indre. Korets overvægge har huller til skråknægte af Gloslundetype (sml. s. 356), men ingen rille og glat vægpuds. Den runde korbue er antagelig udvidet. På skibets glatpudsede overvægge ses de romanske vinduer med helstensstik. Der ses intet spor af knæghuller eller rille.

Ændringer og tilføjelser. I kor og skib er indbygget gotiske otte-delte krydshvælv på kvadratiske piller; korbhvælv har helstens overribber på hovedkrydset, skibets har ingen overribber.

Tårnet er i sengotisk tid bygget af røde og gule munkesten på kampestenssyld. På vestsiden fører en høj trappe af sandsten og cement op til en o. 1852 indhugget dør, som sidder under en vistnok gammel fladbue i stort, spidsbuet spejl, som har hørt til tårnrummets eneste vindue. Tårnrummet har samtidigt krydshvælv helt uden vægbuer, men med helstens overribber. Tårnbuens runde form skyldes en udvidelse. Det samtidige trappehus har fladbuet dør og spindeltrappe med brædder på trinene og loft af stigende fladbuer. Mellestokværket er mørkt, men klokkestokværket har fladbuede tvillingglamhuller i fladbuet spejl til alle fire sider, i nord og vest med en lille cirkelblending på hver side. Gesimsen består af to små udkrægninger. Indvendig har klokkestokværket radialtstillede bomhuller ved underkanten af glamhullerne. Tårnet har stort, spåntækt pyramidespir med vejrhane. 1813 omtales spåntagets reparation (syn).

†*Våbenhus* markeres af opstikkende fundamentssten ved sydportalen. 1820

Fig. 4. Vester-Ulslev. Indre, set mod øst.

E. Skov 1951

skulle dets tag repareres (syn). Det har haft bjælkeloft, der 1803 blev udsat til reparation (syn). Det er antagelig nedrevet samtidig med, at kirkens indgang o. 1852 blev henlagt til tårnet.

I løbet af 1800'rne blev der flere gange foretaget ændringer ved kirkens lysåbninger, og skibets store støttepiller blev omsat. Ved en hovedreparation i 1852 blev kirkens indre glatpudset (syn).

Tagværket over koret er nyere, over skibet af gammel eg og af sædvanlig type med lange kryds fra spærsko. Øksehugne numre. Spiret består af gammel eg med kongestolpe (fig. 3).

Kirken har nu overalt gulve af gule fliser og vinduer med støbejernsstel. Udvendig står den kalket lyserød med hvide detaljer og tjæret sokkel. Langhuset er tækt med vingetegl.

KALKMALERIER

På den østre del af skibets overmure findes stærkt afblegede kalkmalerier fra o. 1300. Øverst på langmuren ses en frise af røde spidsbuer kronet af liljer over figurer i folderige klædebon. Under billedfrisen er et planteslyng og derunder atter en frise, vist med liljer. Nederst på østvæggen sidder en række

små cirkler, hveranden med en blomst eller et palmetræ, hveranden med en udvisket figur, som vist er et brystbillede. De romanske vindueskanter har ornamentfriser, i syd ses i smigen et rudemønster. Farverne er rødt, spanskgrønt og sort. Sydvinduet smig er hugget rund og dækket af et pudslag, der griber ind over billederne, som yderligere er delvis dækkede af et lag skumagtigt hvidtekalk og således antagelig er udslettede før hvælvslagningen.

INVENTAR

Alterbord, nyere, af fyrretræ.

Altertavlen er et snitværk i høj-renaissance, som skal være skænket af sognepræsten Morten Knudsen 1616⁶. Den svarer i hovedtrækkene til altertavlen i Fuglse (s. 720), blot er postamentet kortere, idet det kun understøtter storstykkets midtfelt, mens der under sidefelterne er anbragt kartoucheværks postamentvinger. Storstykkets tre felter adskilles af lodrette rammestykker med beslagværk, midtfeltet er glat, mens sidefelterne hver består af to fyldinger. Topfelterne er glatte, og yderst på topstykkets postament og gesims står statuetter af evangelisterne og deres tegn. Topkartouchen krones af et nyere kors.

Tavlen er egetræsmalet i flere toner; på storgesimsen står Johs. 6,56 med fraktur og i topkartouchen årstallet 1852. Ifølge indskrift på bagsiden er kirken dette år malet af L. Benzon i Maribo, P. Balle og F. Schantelaug. I storstykkets midtfelt sad tidligere et maleri, som 1866 blev fjernet eller overmalet; i stedet opstilledes foran tavlen en Kristusfigur af gips efter Thorvaldsen (syn).

Altersolv. Kalk fra 1587 med nyere bæger; højden af fod og skaft er 13 cm. Sekstunget fod med fodplade og lodret, rudemønstret standkant. På fodens overside er langs kanten graveret et pynteligt ornamentbånd med volutter, frugter og små tværstreger og øverst på hver side en frugtklase. På en af siderne er desuden fastgjort et lille støbt krucifiks. Sekskantet skaft med graverede stregornamenter og flad knop med seks rudebosser, hvori er graveret »Ihesus« med versaler. På knoppens over- og underside findes graverede spidsblade, og mellem bosserne sidder seks små, støbte englehoveder med korslagte vinger. Under foden er graveret årstallet 1587 samt vægtangivelse: »xxxiii Lot«. Ingen stempler. Stort bæger med Københavns bystempel 1872 og mestermærke for P. O. Qvade, Maribo. Hele kalken er forgyldt. Forgyldt *disk* med cirkelkors på randen; under bunden et forvitret stempel, muligvis mestermærke for Olaus Olsen Ran, Nysted (Bøje, s. 316).

Sygekalk fra 1700'rne, 13 cm høj. Rund fod med bred fodplade og platte over vulst; trindt skaft og rund, midtdelt knop. Lavt, bredt bæger med let ud-svejfet rand, indvendig forgyldt. På siden et graveret og forgyldt Knuth-våben.

På fodpladen mestermærke for Rasmus Møller, Odense (Bøje 2296). Lille, glat *disk* med mestermærke for Jørgen Roese, Maribo (Bøje, s. 293).

Alterstager fra o. 1675 med flad fodskål på tre små ben, stærkt profileret skaft og lille, flad lyseskål. 35 cm høj.

†*Røgelsekar*. Magnus-Petersen oplyser 1879, at kirken »for ikke længe siden« skal have ejet et røgelsekar.

Døbefont, romansk, af Hoburgmarmor; et gotlandsk eksportarbejde af den rundbuede bægerbladstype (sml. Øster-Ulslev, s. 1067). Foden mangler, og kummens rand er stærkt udbedret med kalkpuds. På fonten findes rester af rød kalkfarve. Tvm. 88 cm. (Mackeprang: Døbefonte, s. 384).

Dåbsfadet er et nederlandsk arbejde fra o. 1625, rigt smykket med drevne og graverede rankeslyng, frugtbundter og blomster; i bunden en fremstilling af Kristi dåb. Et stykke af randen er repareret med en glat messingplade. Tvm. 80 cm. *Dåbskande* af zink, fra o. 1850.

Prædikestol i høj-renaissance fra o. 1610. Stolen, som består af fire fag, svarer ret nøje til prædikestolen i Våbensted (s. 930), dog mangler evangelistfigurerne i arkadefelterne og englehovederne på frisefremspringene, som i stedet har små, runde bosser. Opgangen fornyet 1852 (syn), bærestolpen nyere. Himmel fra o. 1868, den gamle †himmel var 1862 brøstfældig og blev nedtaget (syn). Egetræsmalet som altertavlen; i frisefelterne og under de nuværende kursivindskrifter i postamentfelterne spores gamle indskrifter.

Stolestader med enkle fyldingsgavle, fra 1852 (syn). Egetræsmaledede.

Pulpitur i vest fra 1852 (syn). †*Pulpitur*, nævnt 1813 (syn).

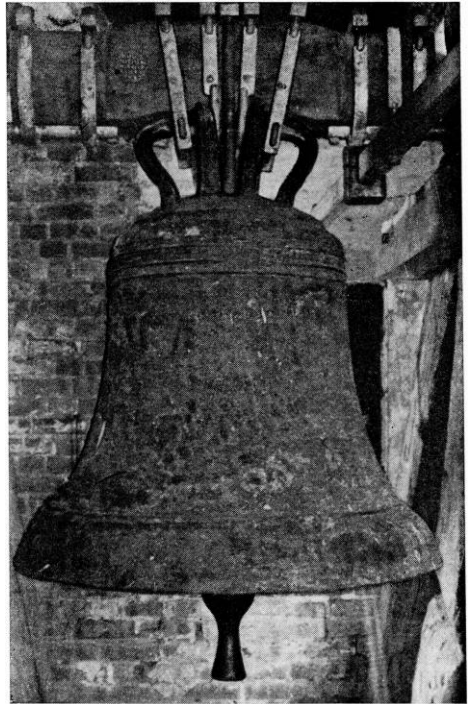
Orgel, nyere.

Pengeblok af støbejern, fra 1850 (syn).

Kirkeskib, femmastet bark, »København«, fra 1945.

Klokker. 1) (Fig. 5), rimeligvis sen-middelalderlig, skriftløs. Klokken har fire profilringe om halsen og en enkelt over slagringen; ret spinkle, profilerede hanke. Tvm. 88 cm. (Ikke hos Uldall).

2) Omstøbt 1860 af Gamst og Lunds efterfølgere. Tvm. 101 cm.

E. Skov 1951

Fig. 5. Vester-Ulslev. Klokke (s. 1085).

†*Klokker*. 1) Ved klokkeskatten 1528 afleveredes den største klokke, som vejede fire skippund, eet lispund (648 kg).

2) Bekostet af sognet 1616⁶. Klokken var revnet allerede 1803, men blev først omstøbt 1860 (syn).

GRAVMINDER

†*Epitafium*, bekostet af sognepræsten Morten Knudsen (sml. †gravsten nr. 1). På en lille, udskåret tavle var korsfæstelsen og opstandelsen malet og under korset den knælende præst og hans to hustruer.⁷

Gravsten fra 1643. Maren Rasmusdatter, død 31. dec. 1642. Stenen er bekostet af ægtefællen Christen Hansen i Sandager. Gotlandsk kalksten, 126 x 56 cm, med fordybede versaler. Nederst på stenen et skjold med initialerne C H S og årstallet 1643. Henstår i koret ved nordvæggen.

†*Gravsten*. 1) O. 1616. Bekostet af Maren hr. Mortens over sognepræst Morten Knudsen, død 9. febr. 1616 (sml. altertavle, s. 1084 og †epitafium), og hans forrige hustru, Maren Lauridtzdatter, død 1612. I stenens hjørner fandtes evangelisttegnene med evangelisternes navne, og på latin læstes: »De retfærdiges sjæle er i Guds hånd«⁷.

2) Over bonden Ilder Jørgensen og hans hustru Maren Rasmusdatter, som begge døde 1618⁷.

KILDER OG HENVISNINGER

Synsforretninger over Kirker og Præstegaarde m. v. 1803—13, 1816—24, div. år (stiftsøvrighedsarkivet, LA); Provstebrokol for Musse Herred 1820—29, Syn over Lollands østre Provsti 1829—44, Syn over Musse Herred 1849—1920 (provstearkivet, LA); Syn over Musse Herred 1848—80 (Nykøbing bispegård). Afskrift af præsteindberetninger til bispem 1706 (Gl. kgl. Saml. 2351, Kgl. Bibl.). — Museumsindberetninger af J. Magnus-Petersen og C. Engelhardt 1879, O. Norn og E. Skov 1951 og Aa. Roussell 1952.

J. Magnus-Petersen: Notesbog. 1878. S. 57 (NM).

¹ Dronning Sophies Kopibog, s. 214, 275, 313. ² Kronens Skoder III, 45. ³ Bobé, Graae og West: Danske Len, s. 148. ⁴ Smst. s. 150. ⁵ Bircherods MS. 1732 (Kgl. Bibl.). ⁶ Larsen: Laaland-Falster II, 64. ⁷ Præsteindberetning 1706.

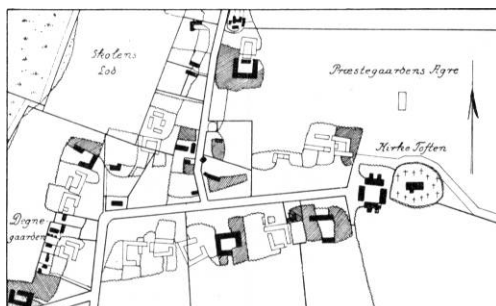

Fig. 6. Vester-Ulslev 1792.